

ÖSTERGÖTLAND

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

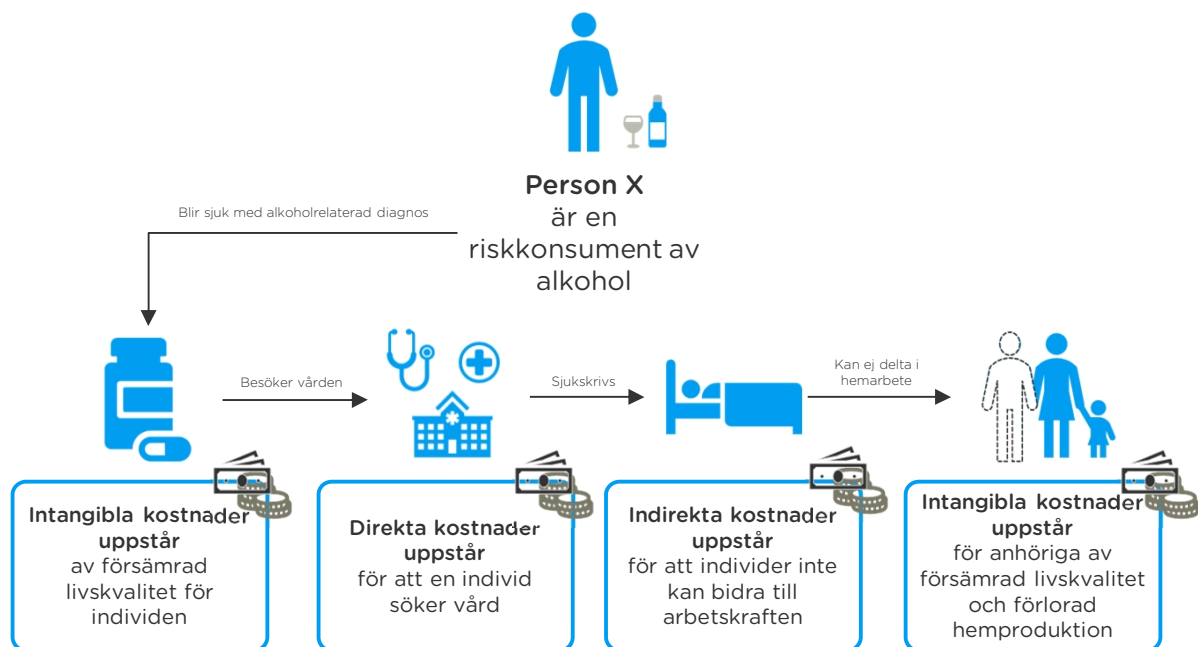
Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Östergötland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Östergötland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I ÖSTERGÖTLAND

Invånare i Östergötland konsumerar i genomsnitt 8,97 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är den sjätte högsta i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Antalet dryckestillfällen är något högre i Östergötland än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen per invånare en procent fler än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är i linje med rikssnittet, 27 procent.

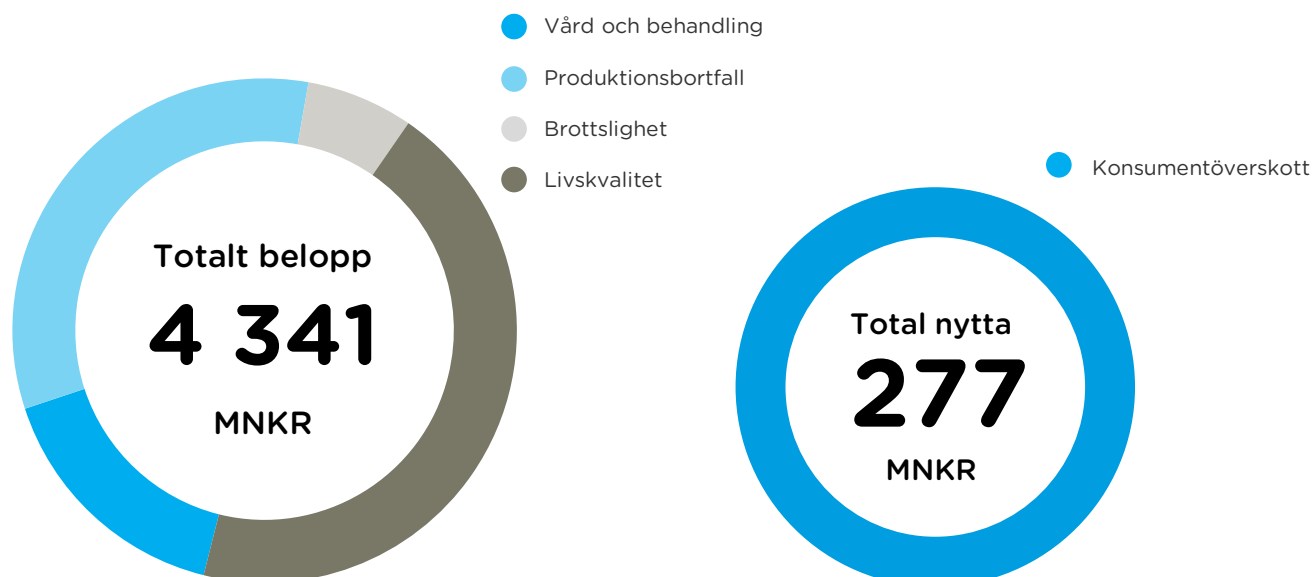
8,97
liter per invånare

27 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Östergötland har 12,5 procent av männen och nio procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Andelen är en procent lägre för män och tre procent högre för kvinnor än genomsnittet. I Östergötland uppger 14 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 4 341 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 277 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 9 489 kronor, vilket är fem procent lägre än genomsnittet. Nyttorna uppgår till 594 kronor per capita.

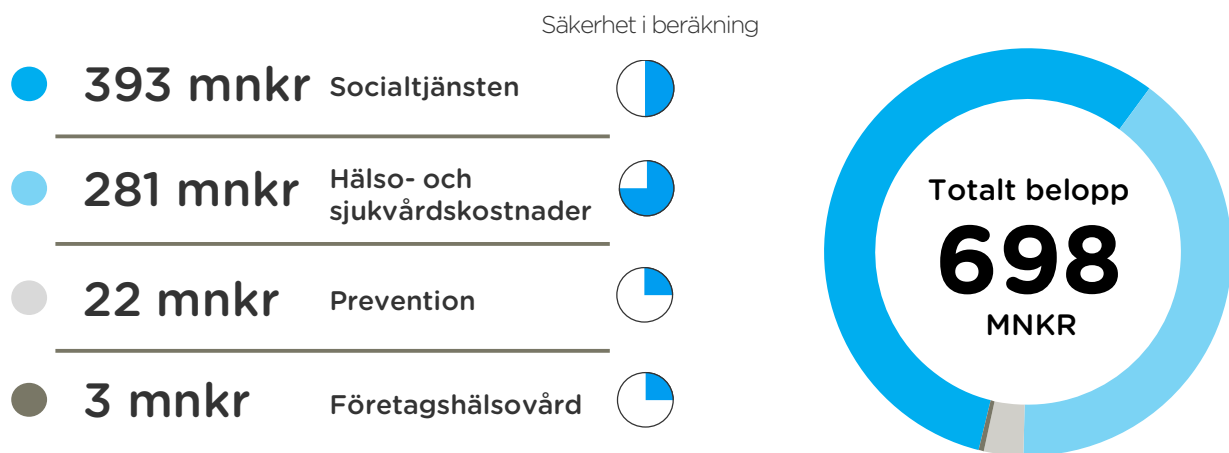

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Östergötland uppgår till 698 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 527 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 20 procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna består av kostnader för socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Östergötland har högst alkoholrelaterade kostnader per capita för vård och behandling av samtliga regioner i landet.

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

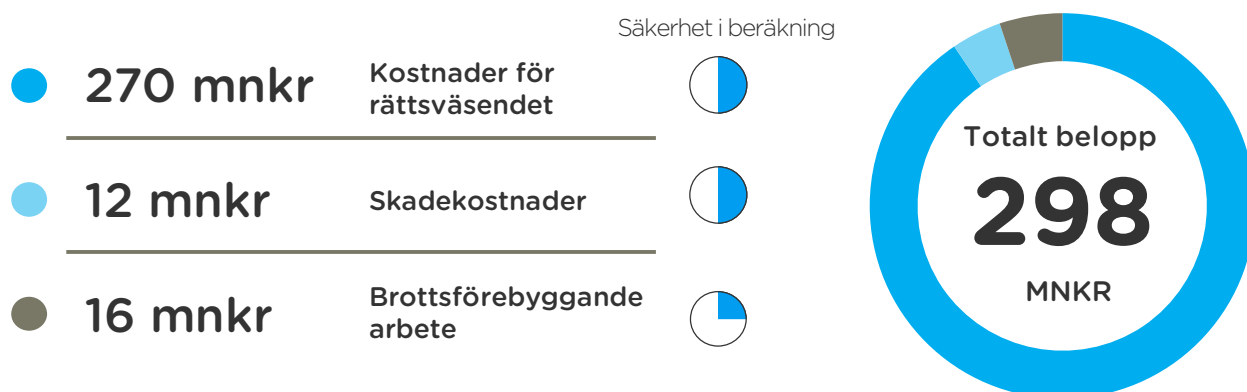
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Östergötland uppgår till 1 427 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 3 119 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 15 procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är lägre per invånare i Östergötland jämfört med riksgenomsnittet kan bero på att det skett färre förtida dödsfall per invånare i Östergötland än i andra regioner. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir lägre.

KOSTNADER

Brottlighet

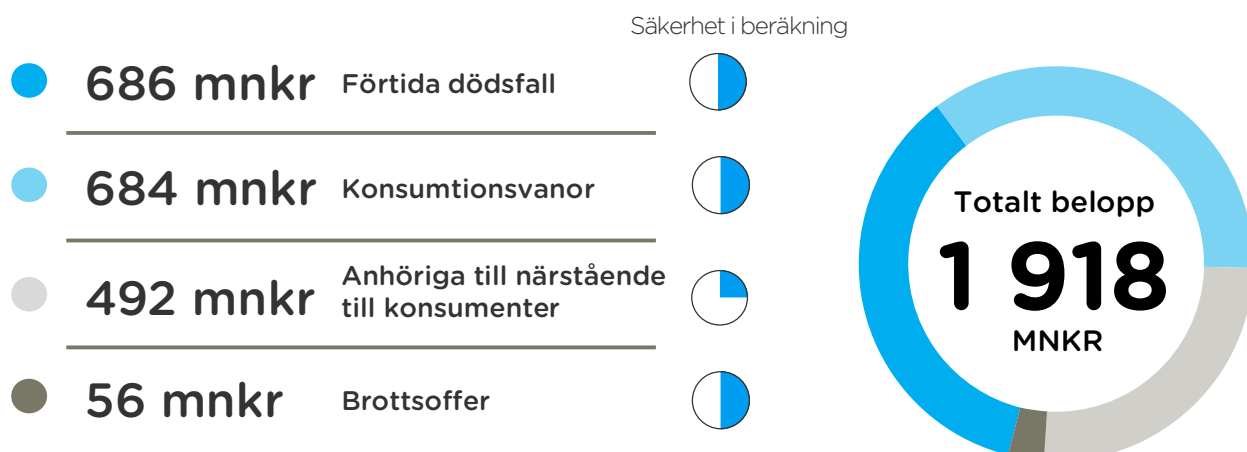
De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Östergötland är 298 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 651 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är åtta procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsendet, vilket stämmer överens med övriga regioner.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

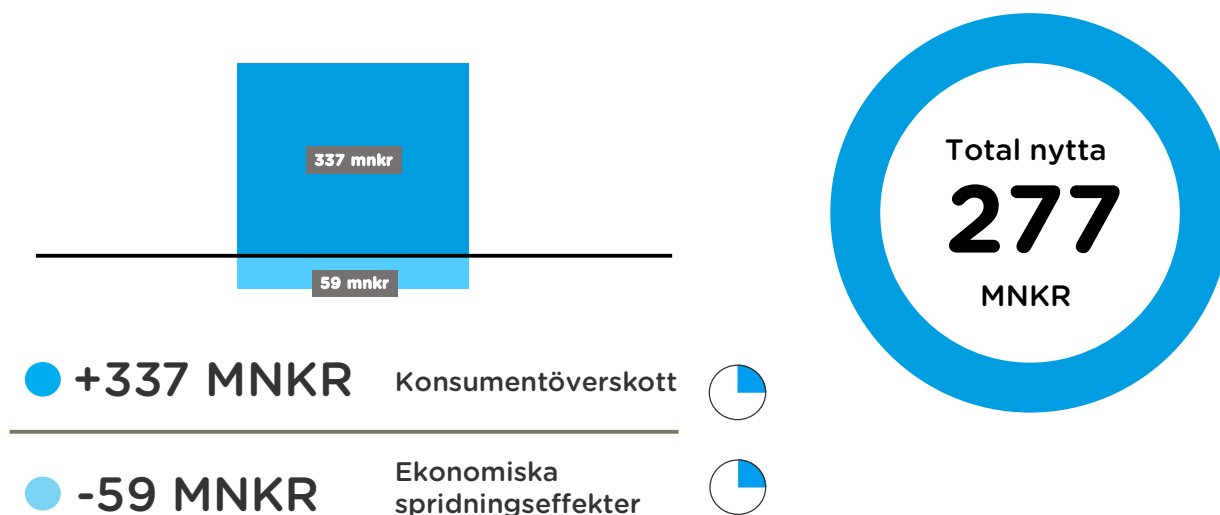
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Östergötland till 1 918 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 192 kronor per invånare i regionen. Detta är tre procent under rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna i Östergötland är lägre livskvalitet av alkoholkonsumtion, där Östergötland har den fjärde högsta regionala kostnaden per invånare.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentsöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Östergötland uppgår till cirka 277 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 594 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 22 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Östergötland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Östergötlands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Finns en vilja att utveckla ANDT-arbetet i Östergötland

Med regeringens nationella strategi som utgångspunkt tog Region Östergötland, länsstyrelsen, Polismyndigheten och fyra av länets kommuner tillsammans fram en regional ANDT-strategi för perioden 2016-2020. Aktörerna planerar att ta fram en ny strategi för kommande år. Företrädare för Region Östergötland menar att frågor om alkohol inte haft en högre prioritet än andra frågor som berör invånarnas levnadsvanor. Vidare beskrivs att regionen inte kommit så långt med det ANDT-förebyggande arbetet. Inom regionen finns en ambition att utveckla ANDT-arbetet, till exempel genom att förbättra vård- och omsorgspersonalens förutsättningar för att arbeta med frågorna. Primärvården beskrivs efterfråga såväl verktyg som resurser för att arbeta förebyggande och med behandling.

Ungdomar i fokus i ANDT-arbetet

Företrädare för Region Östergötland menar att regionens ungdomar konsumerar allt mindre alkohol, vilket följer mönstret på nationell nivå. Företrädare för regionen lyfter fram ungdomars delaktighet i regionens utveckling som särskilt viktigt. Därför finns initiativ för att inkludera ungdomar. Bland annat har regionen tagit fram kunskapsunderlag kring alkoholfrågor som baseras på underlag från fokusgrupper med ungdomar.

Regionen driver även webbtjänsten "Status Östergötland". Tjänsten är öppen för alla och innehåller statistik om exempelvis invånarnas levnadsvanor och alkoholkonsumtion. Statistiken kan sorteras och jämföras mellan kommuner, över tid, skuret på parametrar som kön eller ålder.

Länsstyrelsen Östergötland. *ANDT-strategi*.

Länsstyrelsen Östergötland. *Status Östergötland*.

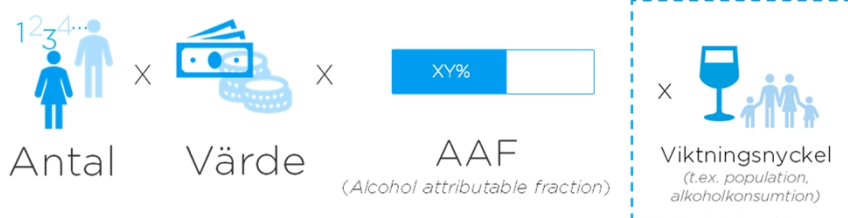
Bildkälla: Oscar Nord

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

